

Anotacija

Lietuvos ir kaimyninių šalių nepriklausomybės šimtmečio jubiliejai paskatino apmąstyti regiono dizaino istoriją. 2018 m. ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Baltijos šalyse (Latvijoje ir Estijoje) buvo surengtos parodos ir išleisti jų katalogai, kuriuose apžvelgiami dizaino procesai, ieškoma pirmųjų dizaino pavyzdžių, ryškiausių vietinio dizaino kūrinių, bandyta užčiuopti raidos pobūdį ir dinamiką, įvardyti jų reikšmę kultūros istorijos kontekste.

Lietuvoje sovietmečiu vieni svarbiausių dizaino gamintojų buvo „Dailės“ kombinatai. Jie veikė Kaune (nuo 1945), Vilniuje bei Klaipėdoje (abiejuose nuo 1946). Tokios įmonės kaip meno pramonės kombinatai buvo galimos tik totalitarinio režimo ir valstybės rankose sutelktos ekonomikos sąlygomis – tai vyraavusios ideologijos ir politinės sistemos sukurtas konstruktas. „Dailės“ kombinatai vienijo įvairių sričių dailininkus. Čia formuoti ir įgyvendinti miesto aplinkos dekoravimo projektai, apipavidalinti šventiniai renginiai, parodos, muziejų ekspozicijos, kurti visuomeninių pastatų interjerai ir eksterjerų dekoras, čia vystėsi ir keitėsi vadinamoji pramoninė dailė – dekoratyvūs ir utilitarūs (tekstilės, keramikos, odos, gintaro, metalo, medžio) dirbiniai.

Disertacijos tikslas – nustatyti „Dailės“ kombinatų produkcijos pobūdį, vietą ir reikšmę Lietuvos dizaino istorijos kontekste, išryškinti institucijos veikimo strategijas, suformuotas sovietų ideologijos ir įgyvendintas totalitarinės valdžios kontrolės sąlygomis.

Tyrime analizuojama sovietinio dizaino specifika, meniškai žmogaus aplinkos ir buities daiktai, jų estetika ir produkavimo bei vartojimo mechanizmas. Tyrimo laikotarpis – 1945–1990 m., tačiau pirmuose skyriuose paliečiama kombinatų priešistorė, kuri siejama su tarpukariu, aptariamos jų atsiradimo prielaidos. „Dailės“ kombinatų veikla analizuojama nuo jų įsteigimo 1945 m. iki Nepriklausomybės paskelbimo 1990 m., kai sovietinė sistema pradėjo irti, netekusi ekonominio ir ideologinio pamato.